

Hội thảo-Tập huấn
“Thực thi Hiệp định VPA-FLEGT: Thách thức, Cơ hội và Khuyến nghị Chính sách.”
Pleiku, Gia Lai
25/06/2019

Mô hình liên kết IKEA tại Việt Nam: Thực trạng và giải pháp nâng cao chuỗi giá trị ngành gỗ

Nguyễn Vinh Quang
Forest Trends

FSC FORESTS FOR ALL
FOREVER

Nội dung

---

1. **Giới thiệu**
2. **Một số nét chung của mô hình liên kết**
3. **Hiệu quả KT, XH, MT của mô hình liên kết**
4. **Thảo luận**

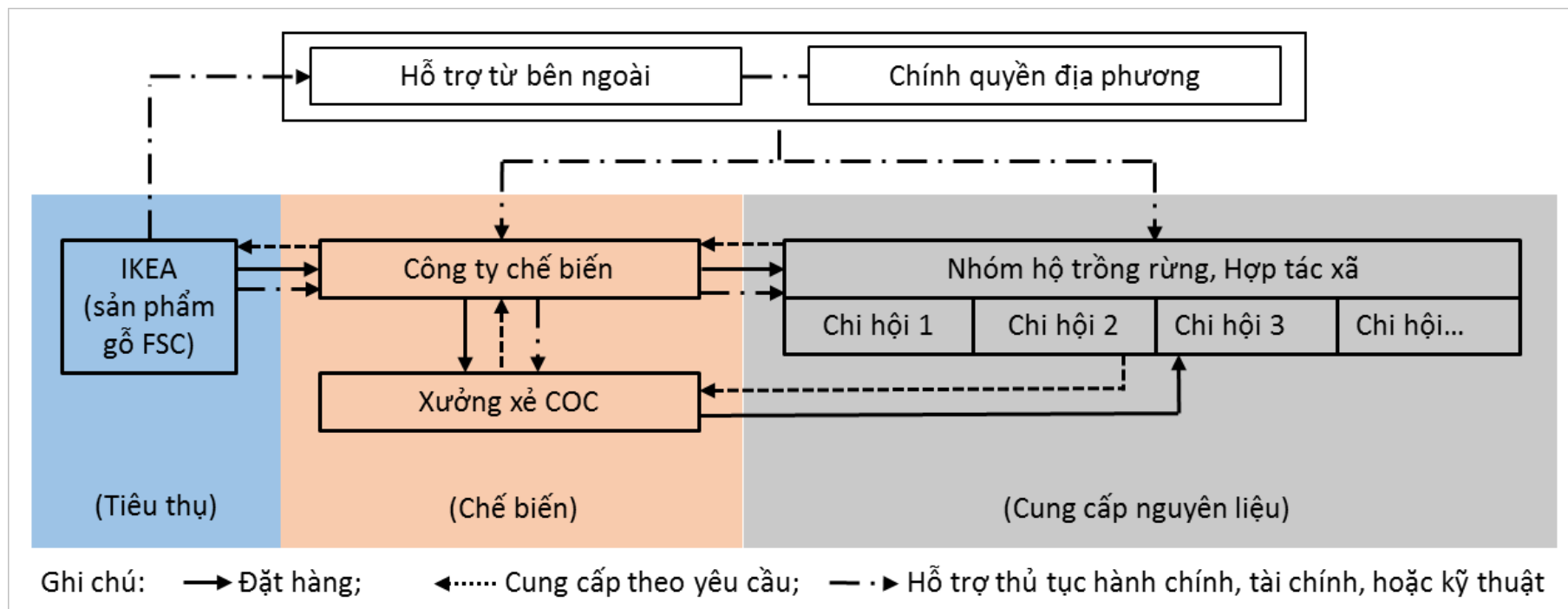

Giới thiệu

- Hộ gia đình trồng rừng có vai trò lớn, đem lại những lợi ích quan trọng về KT, XH và MT
  - 1,4 triệu hộ, tham gia trồng 3,146 triệu ha
  - Cung cấp trên 16 triệu m³ gỗ quy tròn hợp pháp cho ngành chế biến đồ gỗ
- Để duy trì nguồn nguyên liệu gỗ hợp pháp ổn định, các công ty chế biến gỗ XK và các hộ trồng rừng hình thành mô hình liên kết
- Mô hình liên kết Công ty chế biến – Hộ trồng rừng đạt chứng chỉ FSC sản xuất SP gỗ cho IKEA, là một trong những ví dụ điển hình

Một số nét chung của Mô hình liên kết IKEA

Một số nét chung...

Liên kết giữa Tập đoàn IKEA -- Nhà cung cấp

- IKEA không trực tiếp SX, mà tạo nguồn hàng thông qua mạng lưới các NCC có năng lực
- IKEA áp dụng một quy trình và các tiêu chí chặt chẽ khi lựa chọn NCC
- Hai bên kí kết Thỏa thuận hợp tác chiến lược (3-5 năm), làm nền cho hợp đồng kinh tế hay đơn hàng được ký kết hàng năm
- Chất lượng sản phẩm: Yêu cầu nghiêm ngặt của IKEA theo tiêu chuẩn IWAY và FM/CoC FSC (100% gỗ FSC từ 01/01/2017)

Một số nét chung...

Tập đoàn IKEA -- Nhà cung cấp

	IKEA	Công ty chế biến / Nhà cung cấp
Quyền lợi	<ul style="list-style-type: none"> - Có nguồn cung SP có chứng chỉ FSC ổn định; giảm thiểu rủi ro sử dụng nguồn gỗ nguyên liệu bất hợp pháp - Tạo được hệ thống niềm tin trong toàn bộ chuỗi cung - Giảm chi phí giám sát	<ul style="list-style-type: none"> - Được IKEA cho vay vốn hoặc tạm ứng trước nếu có nhu cầu - Được IKEA hỗ trợ xây dựng hệ thống quản trị DN chất lượng cao - Đảm bảo đơn hàng trong dài hạn (3-5 năm) - Tăng uy tín, năng lực SX và cạnh tranh, giá trị thương hiệu
Nghĩa vụ	<ul style="list-style-type: none"> - Đảm bảo bao tiêu ổn định và lâu dài toàn bộ các SP nhà cung cấp SX ra - Hỗ trợ kỹ thuật và kỹ năng quản trị cho nhà cung cấp - Cung cấp vốn cho NCC khi có yêu cầu - Thực hiện hoạt động giám sát và kiểm toán đối với NCC và hệ thống xưởng xẻ	<ul style="list-style-type: none"> - Cung cấp SP có CC FSC đúng số lượng, chủng loại, chất lượng và thời gian - Tăng sản lượng hàng năm, không tăng quy mô - Giảm giá, tăng chất lượng hàng năm

Một số nét chung...

Nhà cung cấp – Hộ trồng rừng

	Công ty chế biến gỗ	Hộ trồng rừng
Quyền lợi	<ul style="list-style-type: none"> - Có nguồn gỗ nguyên liệu ổn định, đáp ứng được các yêu cầu của IKEA - Chủ động được nguồn nguyên liệu, giảm sự phụ thuộc vào nguồn nguyên liệu nhập khẩu	<ul style="list-style-type: none"> - Được hỗ trợ về nguồn vốn đầu tư lãi suất thấp hoặc không lãi suất - Được hỗ trợ kỹ thuật trong trồng rừng, giảm thiểu/ loại bỏ tác động tiêu cực của tập quán canh tác cũ - Có thị trường đầu ra ổn định cho nguồn gỗ khai thác

Một số nét chung...

Nhà cung cấp – Hộ trồng rừng

	Công ty chế biến gỗ	Hộ trồng rừng
Nghĩa vụ	<ul style="list-style-type: none"> - Hỗ trợ kinh phí cho hình thành và hoạt động của các nhóm hộ - Cung cấp nguồn tín dụng lãi suất thấp hoặc không lãi suất cho các hộ - Hướng dẫn kỹ thuật về tuân thủ các yêu cầu của QLRBV FSC - Tài trợ chi phí đánh giá cấp chứng chỉ - Cam kết mua gỗ khi khai thác với giá cao hơn giá thị trường	<ul style="list-style-type: none"> - Tuân thủ các yêu cầu kỹ thuật đảm bảo gỗ đạt chứng chỉ - Kéo dài chu kỳ cây trồng - Ưu tiên bán gỗ cho công ty chế biến tham gia liên kết

Một số nét chung...

Hỗ trợ từ các tổ chức bên ngoài:

- Cơ quan Hợp tác Phát triển Thụy Sĩ (SDC) và Tập đoàn IKEA (thông qua WWF) → Nhóm hộ FSC Quảng Trị
- FAO (thông qua Hội Nông dân) → Nhóm hộ FSC Yên Bái
- Ngân hàng Thế giới (thông qua Dự án WB3) → Nhóm hộ FSC Bình Định

Hiệu quả của
mô hình liên kết

Hiệu quả... Kinh tế (1)

Đối với Công ty chế biến: (1)

(+)	(-)
<ul style="list-style-type: none"> • Lợi nhuận ròng TB chỉ từ 4-5%, nhưng HĐ lớn → lợi nhuận lớn:<ul style="list-style-type: none"> • NAFOCO (2016) đơn hàng 32,5 triệu USD → 1,3-1,6 triệu USD • Scansia Pacific (2016) đơn hàng 25 triệu USD → 1-1,25 triệu USD • Các đơn hàng của IKEA có độ ổn định cao → KH SX ổn định và dài hạn • Mẫu mã SP do IKEA đặt thường đơn giản, ít thay đổi → giảm chi phí đầu tư cho DN • IKEA cam kết hợp tác lâu dài → yên tâm khi đầu tư, phát triển vùng nguyên liệu	<ul style="list-style-type: none"> • Yêu cầu vốn lớn, năng lực SX cao → chỉ phù hợp với các công ty chế biến lớn • Yêu cầu về chứng chỉ CoC → DN chế biến phải chi phí nhiều hơn • Thỏa thuận hợp tác không có tính ràng buộc pháp lý chặt chẽ: Hộ trồng rừng tự quyết bán cho ai và khi nào

Hiệu quả... – Kinh tế (2)

Đối với các hộ trồng rừng: (1)

ĐVT: triệu đồng/ha)

Chỉ tiêu	Rừng trồng FSC tại Quảng Trị	Rừng trồng truyền thống tại Yên Bái
Chu kỳ khai thác	10 năm	7 năm
Thu từ cây nông nghiệp trồng xen với cây lâm nghiệp trong 2 năm đầu	-	2 - 3
Thu từ bán gỗ tĩa thừa năm thứ 3 hoặc 4	-	10 - 12
Thu từ bán gỗ tĩa thừa năm thứ 5 hoặc 6	10 - 12	12 - 16
Thu từ bán gỗ cuối chu kỳ	157,5 - 181	72 - 96
Tổng thu	167,5 - 201	96 - 127
Chi phí*	50,3 – 60,3	32 - 42
Tổng lợi nhuận	117,2 – 140,7	63 - 85
Lợi nhuận trung bình hàng năm	11,7 – 14,1	9 – 12,1
Lợi nhuận trung bình trên 1 m ³ gỗ	0,84 – 0,94	0,7

Hiệu quả... – Kinh tế (3)

Đối với các hộ trồng rừng... (2)

- **QUAN TRỌNG:** các loại chi phí chưa được tính:
  - i. Chi phí cho việc tuân thủ toàn bộ các yêu cầu của FSC từ khâu làm đất, trồng, chăm sóc, bảo vệ cho tới khai thác;
  - ii. Chi phí lao động của hộ;
  - iii. Chi phí đánh giá cấp chứng chỉ (2 chu kỳ đánh giá, 28.000 USD/1 chu kỳ 5 năm).

Hiệu quả... – Kinh tế (4)

Đối với các hộ trồng rừng... (3)

Hiệu quả KT và sinh kế của mô hình **phụ thuộc nhiều yếu tố** khác:

- ***Chủng loại gỗ thu mua***: Công ty chế biến chỉ thu mua gỗ đủ chất lượng và kích thước lớn: $D \geq 14$ cm, gỗ không bị rỗng ruột
- ***Chu kỳ khai thác*** dài: 8-12 năm nên cần nguồn vốn lớn
- ***Tuân thủ các yêu cầu của FSC***: 10 nguyên tắc và 56 tiêu chí; không được trồng xen cây NN → Tăng chi phí SX, ảnh hưởng sinh kế
- ***Quy mô và vị trí của đất trồng rừng FSC***: Phần lớn có diện tích 1-3 ha/hộ, nằm rải rác (xôi đỗ) → rủi ro về tuân thủ các yêu cầu của FSC và khai thác
- Tính ***đa dạng và chất lượng cây giống*** giữa các hộ trồng rừng

→ Lợi ích kinh tế trồng rừng FSC tốt hơn?? **CHƯA CHẮC!**

Hiệu quả... – Xã hội

- Tính hỗ trợ lẫn nhau → giảm áp lực bên ngoài, tăng khả năng cạnh tranh → tạo được sự PT chung và bền vững hơn cho toàn XH và nền KT
- Giảm bất đồng, tranh chấp đất đai nhờ việc xác minh và cấp GCN QSDĐ nhanh
- Bảo vệ sức khỏe người LĐ khỏe tốt hơn do tuân thủ các quy định của Luật LĐ, vệ sinh ATLĐ trong SX
- Tuy nhiên, tâm lý nghi ngờ vẫn tồn tại: các bên có tuân thủ đúng cam kết? chỉ mua gỗ nguyên liệu kích thước lớn, phần còn lại xử lý như thế nào? → nhiều hộ chỉ góp một phần đất.

Hiệu quả...

– Môi trường

Yêu cầu tuân thủ tiêu chuẩn IWAY và FSC đem lại nhiều điểm tích cực

- Kiểm soát nguồn gốc gỗ → Hạn chế mất và suy thoái rừng, nguồn nước và ĐDSH
- Kiểm soát khai thác trắng, đốt thực bì,... → giảm thiểu ô nhiễm MT
- Quy định bắt buộc về ĐK LĐ và VSMT nhà xưởng → môi trường làm việc tốt hơn

Bài học từ thực tiễn (1)

- Mô hình liên kết Công ty chế biến - Hộ trồng rừng có tiềm năng đem lại lợi ích cho các bên tham gia, và quan trọng khi yêu cầu ngày càng tăng của thị trường TG về các SP có chứng chỉ
- Tuy nhiên mô hình liên kết hiện vẫn tiềm ẩn một số rủi ro cho cả 2 bên

Bài học...

(2)

Cần **3 điều kiện quan trọng** hình thành mô hình:

- 1) Phải có một tổ chức có tiềm lực tài chính (và khả năng hỗ trợ kỹ thuật) đứng ra khởi xướng và xây dựng mô hình;
- 2) Các bên tham gia đều có lợi ích phù hợp;
- 3) Các bên tham gia tự nguyện và hoạt động theo cơ chế đồng thuận.

Tuy nhiên, mô hình **có thể không tồn tại** nếu:

- IKEA không còn yêu cầu với gỗ FSC
- Hộ phải tự đầu tư các chi phí cấp chứng chỉ
- Công ty chế biến không bao tiêu nổi gỗ nguyên liệu (diện tích FSC tăng, cung từ nhập khẩu)

Các rủi ro tiềm ẩn với các bên tham gia:

- Với công ty: HĐ kinh tế ràng buộc lỏng lẻo, nguy cơ phá vỡ HĐ cao
- Với các hộ trồng rừng:
  - Lợi nhuận từ rừng FSC < rừng truyền thống
  - Công ty chỉ mua gỗ kích thước lớn chất lượng tốt
  - Năng lực tài chính và kỹ thuật chưa đáp ứng được yêu cầu

Bài học...

(3)

Hướng đi nào cho mô hình?

Mô hình liên kết nên được phát triển,
NHƯNG không nhất thiết FSC

→ Liên kết để trồng rừng cung cấp
gỗ hợp pháp!

Lý do:

- Vai trò quan trọng của hộ gia đình: đóng góp 60-70% tổng lượng gỗ rừng trồng khai thác hàng năm
- Giúp giảm nhập khẩu, giảm rủi ro nhập khẩu các loài gỗ bất hợp pháp
- Liên kết giúp hộ vượt qua được các hạn chế về trình độ sản xuất và nguồn lực đầu tư

Khuyến nghị chính sách

- Tạo cơ hội và mở rộng tiếp cận đất đai, đặc biệt với các hộ nghèo, hộ thiếu đất (Nguồn đất: UBND cấp xã quản lý + CT LN nhà nước)
- Chính quyền nên đóng vai trò làm trọng tài, không nên trực tiếp tham gia vào các hoạt động của liên kết, hạn chế ban hành mệnh lệnh hành chính
- Tạo môi trường thể chế thuận lợi cho việc hình thành liên kết, và có những cơ chế nhằm tạo lòng tin cho DN (chế tài xử lý vi phạm)
- Xây dựng các biện pháp kiểm soát nhằm đảm bảo lợi ích công bằng

Cảm ơn sự theo dõi của Quý vị!

Nguyễn Vinh Quang
Forest Trends

<https://www.forest-trends.org>
nquang@forest-trends.org